

КАРАЦИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂЕЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 7 и 8. У Алексинцу, Јула — Августа 1899. ГОД. I.

Благо (остава).

ОД АЛЕКСЕ С. ЈОВАНОВИЋА

Пробуђене успомене враћају ме добу детињства. Сећам се са уживањем срећних тренутака млађане безбрижности, кад сам радо слушао приче и бајке, о вилама, вештицама, вукодлацима, о благу кога чувају огњене прилике, и т. д. То су наивне моралне тековине, које прелазе на омладину предањем, највише из уста матера, или старијих жена које умеју да причају.

Много таквих прича зна наш народ. Идилско доба веровања у чудеса и сабласти, задржало је своју снагу до наших дана.

У врсту народних празноверица, спадају, да како, и приче о копању блага или оставе.

Сам догађај проналаска оставе, није без стварне основе. О томе нас уверавају искуство и извесни прописи у нашем грађанском закону, о односима находника према нађеној ствари. Фантастичну страну прича, чини онај низ импровизованих басана о начину проналаска и о тешкоћама у присвајању оставе.

На балканском полуострву, чини ми се, да је нашој земљи највише било суђено, да често подлеже нередовним политичким трзавицама, које у основу ремете правни поредак, на краће или дуже време. Наизменичне промене власти — грчке, бугарске, српске — с једне стране, а с друге опет домаће расстројство у борби око престола, лишавале су народ потребног јемства за лични и материјални опстанак. Наилазак Турака, уносио је у земаљску управу, још веће забуне и дуже безредице. У критичним тренуцима народ је бегао голом душом са својих баштина у суседне земље, или се привремено склањао у дубраве и лугове, очекујући да се поврати ред. Покућанство и друге скупоцене ствари обично су закопаване под кућним прагом, на

огњишту, по смештљиву; или су прикриване по ћенарима бунара или подрума. Ако се сопственици врате, што се већином и дешавало, ископају својих остава. Деси ли се противно, ма из каква узрока, отац или мати на самрти откривају деци тајну, она опет својим потомцима, тако да се траг породичној остави не губи кроз много колена. Више пута враћени потомци, прокопају целу баштину, али не нађу оставе, јер су је може бити раније придигли други, који су некако сазнали за ту тајну. Тада се обично вели да се остава не да.

Имамо, о многим оставама по Србији, званичних података, и других аутентичних доказа. Као стална традиција, веровање о њихову постојању, толико је укорењено код простог света да се не да оборити никаквим обавештавањем. Копање блага „Цара Радована“ и у неготинској Крајини, интересовало је у своје време и саме представнике власти. Окружни начелник био је компањом у истраживању. Ч. Мијатовић, саопштио нам је историју једног странца српске крви, који је с далекога пута кренуо у Србију, да по запису копа благо својих предака у јагодинском округу. Сећамо се такође и оног туђинца што је пре 16 година страшио свој капитал, тражећи благо у темељима београдског града.

То народно веровање, као израз упорнога убеђења, на сваки начин занимљив је предмет изучавању наше домаће нумизматике и археологије у опште. Ми се, по својој ограничености, не прихватамо тога посла, али радо верујемо, да народне традиције могу имати свог оправданог основа. Ако су очувани још и стари записи, онда је више него вероватно, да су истраживаоци блага „Цара Радована,“ упућени на овај посао догађајем, који постоји у истини. Њивов неуспех даје се објаснити одоцњеним подuzeћем, или физичком променом земљишта.

Надамо се да чинимо услугу српској књижи, саопштавајући следеће податке о предмету оставе.

У 1848. години, уз божићне poste, неколико сељака из Камењаче, Почековине, Стопање и т. д. у старом трстеничком срезу крушевачког округа, пођу на Маџара, под командом среског старешине Ракице. У неком немачком селу у Банату, њих двојица из Камењаче, добију стана у једној српској кући, која их свесрдно прими и угости. У углу собе лежао је на постељи домаћин, годинама обхрвани старац, сама кожа и кост. На његово питање, кажу наши добровољци одакле су. Кад старац чу село Камењачу, би му веома мило; а кад даље сазнаде да један од њих слави Светог Ђирка, његову домаћу славу, да излуди од радости. За грли га и плачући говораше: „Ми смо, синко, из једног села, и од једне породице. Бог ми је испунио голему жељу на самртној постељи, у мојој деведесетој години. Не марим мрети, кад сам видео рођака, из села где сам угледао света!“ Разбираше старац даље: да ли у селу код извора још траје јабука врбовњака (пресад на врби), коју је сам калемио у својој 18-тој години,

по упуту неког Швабе из Београда, који је лучио свиње код његова оца; како се одржава пољана „царине“ са брестовима, где су његови имали подрум и виноград од 60 мотика; је ли велика чаршија Брезовица — Дервента, где су сељаци куповали со и друге кућне потребе. Добровољац му одговори: да извор стоји и данас, јабуке нема но се крај извора види један сухи врбов пањ; да на пољани „царинама“ нема данас ни винограда ни подрума са брестовима, до неких старих закопина; да је Брезовица — Дервента данас село, а варошица је Трстеник — Осаница, чему се он нарочито чуђаше. Затим старац поче причати:

„Кад оно закрајини Коча из Пањевца, Турци се веома озлоједе на нас Моравце. На мене, сеоског кмета, нарочито су мотрили, сумњајући да сам угово вору са Кочом. Мој отац Вучко, стари кмет, једног дана чује у Крушевцу од свог пријатеља Арчин-Мехмед аге, нашег спахије, да се од Косова упутио Муса-паша са големом војском, да Србију прегази, и исече старо и младо, те да тако спречи ширење устанка. Ту вест потврди оцу и нишки владика Прокопије. Заплашени спремимо се да бегамо преко Мораве у Левач и даље у Шумадију. Пошаљемо глас о нашој намери и браћи Милети и Раки, који су се као коморције налазили код Нова Пазара, те да знају где смо. Казан, велики котао, и мали пун талира, завучемо једно у друго, и закопамо заједно са посуђем, под оном јабуком. На другој страни, три корака даље од јабуке, претрпамо велику синију са сановима и женским накитом. Остали пртљаг натоваримо на троја кола, срећно ноћу пребродимо Мораву код села Велике Дренове у јагодинској нахији, и ту преноћимо. Сутра дан помогнемо Дреновцима те скину два црквена звона, која су тек били подигли, и закопамо их под „каменитом ћупријом“. Одатле, крадом путујући, дођемо у село Коларе смедеревске нахије, и ту презимимо. На пролеће наши сродници, који су раније прешли на Бесареву страну, преведу нас преко Дунава, и наместе у овом селу. Имаће које данас уживам са синовима, купио сам од неког Јаноша Мацара. Остаде ми жао, што нисам могао доћи у Србију, да видим своју очевину. Ако Бог милостиви даде, те се рат са Мацарима сврши срећно, гледаћу да пошаљем сина Арсу, да тамо потражи наше закопане ствари, и позна се са сродницима и пријатељима.“

Ратни догађаји, одвели су затим наше добровољце на другу страну. Старог земљака, ни његова сина Арсу, нису више видели.

... Од прилике у другој четврти 1700. године, једна српска хајдучка чета, на путу између манастира Светог Стевана и села Бована у околини Алексинца, нападне на султанову азну, и опљачка је. Кад навали потера, хајдуци се поплаше, закопају опљачкано благо, и разбегну се куд који. Доцније арамбаша Јанко пише из Букурешта свом рођаку Ђорђу Мошурикићу из Црнице, у софијском крају, да оде на познато му место у околини Св. Стевана, ископа оставу, и донесе је у Букурешт, где га он оче-

кује. Опомиње га да посао врши смотрено, и причува се од паса „од кучики се варди“. Писмо је писано лесковачким дијалектом минејским писменима, на половини табака грубе хартије, и било је запечаћено. Његову садржину саопштавамо данашњим књижевним језиком:

„Од мене ти љубазни поздрав, брате Ђорђе, и свима на дому! Чим примиш ову књигу, крени се у Црну Бару, која ти је позната. Више града, има четвороугаони бунар, и у њему се налази један казан са златним новцама. Одатле низбрдицом ка истоку, долази се до једног трокраког дрвета, под којим су закопане две мазгене коже, пуне пара од тројаке руке. Од дрвета на 6 пуш-комета к северу, има „добра вода“, од ње 6 корака даље, налази се гроб, промешан угљеном. То је белега. Два корака даље од гроба, закопане су такође паре у једној големој мушеми. Одатле низбрдицом, долази се до три плетене букве, са укуцаним ексером. Даље два корака, налазе се два казана ситног новца („мале паре“). То узми, и спреман за Русију, дођи у Букурешт, где ћу те очекивати. Причувај се од паса! У здрављу се састали. Амин! Са поздравом за наше. Јанко Дамов аранбаша, и твој стриц. Седмог Септембра 1753. године“.

Село Црна Бара лежи на по часа од села Пруговца. У близини, на левој страни једне чуке у околини Св. Стевана, налази се доиста Градић, а уврх њега је стари бунар. Где је било трокрако дрво, не зна се, јер је сада шума на све стране. Плетена буква нађена је такође близу Црне Баре, оборена и суха. Гроб је више ње на 50 корака. Ту је и студенац добра вода, која отиче кроз села Црну Бару и Пруговац, па силази на село Станце. У гробу је доиста нађена земља, промешана са угљеном; али пошто је раније прекопаван, сва је прилика да су други дигли оставу. Минић се дакле бадава мучио. Оригинално писмо, налазило се 1882. године у рукама г. В. Лонгиновића, руковоаца нишког телеграфа, коме га је опет поклатио г. Светислав, син пок. Минића.

.... Јован Јоксимовић из Крења, механџија у селу Раброву пожавевачког округа, у јуну 1847. купајући се у Пеку, спази где из оброне обале вири некакав лончић. Ишчепрка га и изнесе на ледину. Кад одлепи восак, којим је био заливен, жив се упропасти, видећи да је пун старинских дуката. Узверен, стрпа лончић под гуњ, па брже у механу, која је обично празна радним даном. На кантару покаже лончић по старој мери тежину две и по оке. Јован проведе у механи цео дан чистећи новац. Затим га преручи у други лонац, заједно са својих 12 дуката, прелије истим воском, и закопа га у глухо доба под дудом пред механом. После неког времена, селећи се из механе, хтедне да понесе ово благо; али копајући примети да је место помео, и управо заборавио је под којим је од два дуда закопао лонац. Идуће ноћи зовне свог зета и притежаоца градине где су дудови, и обећа

свакоме по 100 дуката да му помогну у копању. По несрећи намери на њих неки Кузман, и растера их виком и претњом. О сванућу то чује и сеоски кмет, ухапси механцију, но на молбу пусти га с наредбом да се јави начелништву, које му за тим дозволи даљи рад. Извор, одакле вадимо овај податак, не казује како је ствар окончана. Можда је прекопавање било залуд, ако је ко раније придигао оставу, благодарећи самом Јовану, који је како се види био велика небрига.

.... У детињству показивана ми је на црвењском брду више Књажевца, једна крушка, под којом је ископао благо извесни сељак из Црвења, чије богаство датира од тога доба. — У години 1878. кад се већ знало да је Врања наша, гледао сам својим очима како ископавају склоњено покућанство два пашенога Ј. Ст. В. и Ап. Хр. Да су злим удесом Турци Врању бонбардали и опљачкали, извесно би оставе биле претрпане рушевином. — О једној провали облака у Базјашу у Банату, од прилике пре 30 година, бујица нанесе у поток једно старинско фарбано буре, и разбије га о камење. Војници из команде тадашњег официра г. Крстића из Беле Цраве, налазили су на том месту много старог златног новца, који је предан власти.

Истраживања остава предузимано је редовно по неком плану, који је јамачно последица дугог штудирања, — теренских и других прилика. Неким податцима у том правцу упознао нас је г. уредник овог листа.¹⁾ Један пензионовани српски судија до своје смрти носио се зањ' убедљивом мишљу о благу Цара Радована, и подносио је министарству М. Гарашанина план с молбом за дозволу истраживања.

Велика се блага налазе земљом претрпана у ходницима или у дубоким пећинама. Затворена су у железним ковчезима, који се не дају отворити ни обити без траве расковника, или без молитве калуђера светоторца. У своме речнику В. Караџић је саопштио неке белешке о том предмету, такође по народном веровању, Расковник је трава која у корену носи прилику човека. Тешко ју је наћи и ишчупати; јер што се дубље копа, све ниже слазе њене жилице у земљу. Расковник може да замени само дволисна детелина која се налази овако. Ваља пронаћи корњачино гнездо, и за време њеног изласка обградити га јаким преплетом, да се не може да врати. Тада корњача доноси у устима дволисну детелину, и њеним додиром руши заграду. Овим начином добија се средство за освајање оставе.

Било се прочуло у 1823. години, да се налази големо благо, негде крај Мораве између Пожаревачког и Смедеревског округа. Послом је руководио пробисвет Живко из неготинске Крајине, са друговима: Тодом и Миленком из Смедерева, Првулом из Липа смедеревске нахије, и Јевтом Скерлом из Липовца у Сме-

1.) Види чланак: Још која о копању блага, од Тих. Р. Ђорђевића („У Делу за мај 1895. г. стр. 301—307.).

деревској Јасеници. Живко је обећавао 1000 гроша ономе, ко му донесе расковник. Из извешћа кнеза Милутина Савића Гарашанина од 31. Јула 1823. № 220. и господара Јована Обреновића од 18. Августа 1823. год. № 424. сазнајемо да је против њих предузимана истрага за беспослено тумарање и обману простог света. Тода је причао да је силазио у подрум где је благо; да му је једном голем дукат од тога блага био запао у еменију, и да није могао изићи из подрума док није вратио дукат.

Приче о благу или оставама, нису искључива особина српског творачког духа. Основа им је на сваки начин у митологији, дакле на заједничком извору прастарог предања, одакле потиче и прича о златоруном овну у Колкиди, и још занимљивија арапска прича о злату, кога чувају у пећинама страшне прилике.

У свих народа појам о благу, окићен је маштама и тајанственошћу, која заноси младу незрелу памет. И код Арбанаса, исто као у нас и Бугара, благо стоји под заштитом злих духова и једовитих гуја, и не да је се лако. Негде у Дибри, један чобанин наиђе на грдну змију, која укотурена спаваше на гомили блага. Досети се како да присвоји благо, донесе до змије ведрицу млека, и склони се. Змија се пробуди, лакомо падне на млеко и напије се до преситости. Затим се врати благу, да настави спавање, али стане осећати јаку жеђ. Узнемирена, дуго се савијаше око злата, док је најпосле не натера нужда да сиђе води, подаље од овог места. До њеног повратка, мудри је чобанин умео да склони благо на сигурно место.¹⁾ Сећам се, коликим сам уживањем, као гимназиста у Зајечару, слушао приче да на брду Краљевици има благо, на извесном месту близу гробља; да ту у глуха доба избија ватра из земље, и виђају се неке сабласти које чувају благо.

Имитишући народно предање, песникова фантазија, похватала је у лепој причи, низ страшњих појава, којима се имају да боре копачи остава. Поштовачи књиге, наћи ће у том погледу пријатног уживања у „Благу“, причи пок. Милорада Поповића Шалчанина²⁾.

БЕОГРАД.

Стока у Херцег-Босни и т. д.

ПРИВИЉЕЖИО

ВИД. В. ВУКАСОВИЋ.

Год. 1881. почео сам да биљежим и имена живога, бива дебелог и танкога грла, каонути што је то право благо

1.) Хан Alban. Stud. I. 164.

2.) Вила Ст. Новаковића, 1866.

особито у Херцег-Босни, гдје је ту инсану (чељадету) сва прехрана, а донекле и у нас на Приморју. — Сам сам биљежио, и опета и у другога питао, јер сама рука мртвој другога. Ево како ми се први одазвао Илија А. Белемечић (мој негдашњи ученик, из Дубравице, код Дубровника), а сваки почетак ваља забиљежити, јер Фолк-Лоре у Србаља није од јучер. Ево писма, што ми га је Илија писао латиницом :

„Премилосни учитељу!

Што сте ми наручили да Вам испишем имена стоке, ја бих био рађи но Ви, али добро и лијепо знате, да код нас је мало стоке, па се може мало и знати о тому. Такођер и о млијекарству још мање, о пољском оруђу се и не говори, знате да смо у клисури тврдој, да не имамо друго до Градине и Желигласа¹⁾. Али да Вам кажем једну прилику, ако Вам је пријатељ поп Рамљански,²⁾ па му пишете за ове ствари, а он ће додати без новца пастира и оне друге, па они ће му све ствари изказати коначно, јер они имају брава на стотине, а сврх тога њихове су стоке боље именоване него доли по Приморској.

— Ево Вам овђе имена овчијих, како н. пр. 1. бјелица 2. морица, 3. мравуља, 4. зврње, 5. руђавка, 6. руде, 7. виле, 8. чуле, 9. кусе, 10. роге.

Козја имена :

1. Галебица (бијеле шаре), 2. вране, 3. ласе, 4. пруте, 5. ките, 6. риђомила, 7. брње, 8. риђе, 9. лијепе, 10. баре, 11. стагле, 12. зеке, 13. прве, 14. звонара, 15. гајтаница, 16. криле, 17. рехе, 18. мрке, 19. голубица, 20. горана, 21. љепоноса, 22. виторога. —

Много поздрави Вами и вашој госпођи и Бог Вам дао здравље и весеље до старе старости и свако добро.

Остављам Вас и Богом кажем се.

Ваш доброжудни слуга.

У Дубравици, дне 11.VI 1881

Илија Белемечић.,,

Ово је био скроман почетак, па сам ето иза тога дошао мјесеца августа на шк. празнике и почео сам у селу Брсечинама даље питати о ствари, особито горњосељане и сусједи Херцеговце и ово сам забиљежио: —

1. Бјелица = бијела овца;
2. бјеличан = бијели ован;
3. морица = црна овца;
4. мравуља = по губици пјегава;
5. зврње = рудасти;
6. риђовка = риђасти овца;
7. виле = уредна овца;
8. кусе = кусасти репа;
9. ждрале = ш т р а м п а с т а, т. ј. на различите пјеге;

1) Два брда код села Дубравице.

2) Парохија у Попову, у Херцеговини.

10. виторог = ован. Обично красан звонар.

Ево имена коза:

1. Шкапе или шкапиница = коза, те јој је бијело повише папака. = Јарац је шкапимило. —

2. маце = коза зекаста, а по нешто шаровита. — Јарац је мацинило.

3. Клепе = коза, те јој уши висе. Јарац је клепило.

4. броће = коза, те јој је кострет суриђа или казнута. — Броћило је мушки.

5. близна — близнило = кад се двоје окоти.

6. галебица = коза бијела.

7. вране — вранило = црна попут враџа.

8. ласе — ласило = бијела испод трбуха.

9. пруте — прутило = црна и бијела на пасове, па је на прутове и чобан остриже,

10. ките — китило = коза, те има добре кострети повише чела.

11. Риђомила — риђомило = понешто риђа.

12. брње — брњило = каћунаста по носу. т. ј. на цвјетове.

13. риђе — риђило = сасвијем риђа.

14. љепе и љепава — љепило = красна коза.

15. баре — барило = по козе шаровито, а по ње бијело.

16. стагле — стаглинило = коза по нешто бијела.

17. зеке = шаре као зец.

18. прве = прва кад се ојари.

19. звонара. Коза са звоном.

20. гајтаница = онако као миљушна.

21. криле = црна и бијела низ бедра.

22. рехе или ресе — ресило = кад има ресе под грлом.

23. мрке — мркушило = црнкаста.

24. голубица = јако бијела.

25. горина — горанило = кад је у козе назелена длака или кад се ојарила у гори.

26. љепоноса = кад је кози бијело низ чело.

27. виторога = коза повитијех рогова.

28. брдорога — брдорог = коза усправнијех рогова.

29. зела = зекаста коза.

30. шуша = коза без рогова.

31. крња — крњило = коза затубатијех рогова. — Овдје је наведено само неколико имена, а још је тога изобиља, каонути што наш народ обилује у називима, а особито за благо, т. ј. за танка грла, па ево назива и за дебела грла, бива за говеда:

Вô се зове по длаци:

1. зекоња, а крава је зекуља.

2. шароња — шаруља.

3. красоња — красуља = Вô био испод трбуха, а по њему бијели печати.

4. Медоња — медуља — длака му као мед.
5. Броњоња — броњуља — длака му на броћ.
6. Сриједоња — средуља — вђ, те се отелио у сриједу.
7. озимоња — зимуља — обично је то мркасто говече.
8. милоња — милуја — драг волић.
9. цвијетоња — цвијетуља — вђ, те му је бијело између чела.
10. љепоња — љепуља.
11. мркоња — мркуља — суцрн.
12. ружоња — вђ на русу.
13. рожета је во, те су му добри и бијели рогови.) —

И коњче се обично зове по длаци, па ми је навести ова имена: —

1. Ђогат — коњ бијелац.
2. доро, а кобила доруша — коњ жуткаст.
3. кулаш — коњ јако суплав, т. ј. пепељаст.
4. зекан — зела — коњ дроздаст.
5. зеленко. Шара бијела и црна.
6. малиш — коњ збијен у себи.
7. ждралин — коњ висок.
8. сиваљ — коњ у себи масич (једар), а озгор вис борист — сијед).
9. путаљ кобила путици — коњ, те му је бијело повеше чичака.
10. зерота — красан и мио коњ.
11. чуло — кад су коњу кратке или острижене уши.

Још се коњ називље у пјесми на доста начина, као н. п. шарац или шарин, ластавица, малин, доро и т. д. ал' се то има истакнути на другому мјесту, т. ј. коњ од мегдана или коњ у народној пјесми, јер је ово само биљешка о стоци у опће. —

Као коњче има различите називе, тако по нешто има мазга и кењац:

1. Вранац — мазга црна као вран.
2. враница.
3. риђан.
4. риђуша.
5. зекан.
6. зела, т. ј. мазга зекаста.
7. кула — плава или субјеласта.
8. мркуша.
9. мрков — мазга по нешто црна.

Овако се називљу и магарци, као н. пр. мрков риђан и т. д. —

И остале се животиње различито зову, као н. п. прасац

1) Драг. Парчић у Рјечнику је навео (1868). ова имена говеда: шароња, бокан, бјелоња, миље, галоња, руме, румепко, црљенко, јелинко, медоња, пероња — поп. крава је: — бјелава, црнава, мркуља, галица, шаруља, шарика, плавуља, цвјетуља, кошута, срнава, риђава, сивуља, рогуља.

или гудин може бити: мрков, бјелан и т. д., а по фели бугар, сквикоч, пуљиз, овдашњи.) и т. д. — зове га се = гућ гудо!

Он се хука, хруп, а, б у к а т. ј. прасе је ударило у хруп. Женска је гуда, прасица, крмача, бахуља, дочуза²) и т. д. —

И перад се зове на различит начин, а особито кокоши, као н. пр.:

1. Бјечварица = перушине јој око нога.

2. жутка.

3. голубица.

4. шира и т. д.

Кокош се ваби: **ћ у к, ћ у к к о к е!** онда се она укрили. —

*

Уз живо је узети и сирење, јер је то у сточарству по народ најзнаменитији рад, а овде ћу га само напоменути, бива да то има бити посебан чланак: —

Кад се сирац усири, метне га се у т в о р и л о, а творило се стави на подац, те га се притисне, да се циједи сурутка и т. д.

Масло се мете у стапу, а зове се халат, чијем се груха у стапу, мећаница. Музе се у чутуре, па се млијеко лијећа у кабљиће. Ту се млијеко и кисјели, онда га се у стап слијева, гдје се измете, па се ожицом покупи масло, а што остане зове се млаћеница. Млаћеница служи за живине и т. д. Од млаћенице се може сирити провара, што се зове урда, а то је најлоши сир. —

Најбољи је маслац или масни сир, а сир се од кајмака, т. ј. од скорупа (у жупи, код Дубровника).

Слани је сир од суме од млијека.

Грудица је гора врста сира, бива узавре се сурутка, па се од ње скупи грудица. —

Ово су само биљешке по дебелу, а то да би се истакло још сабирача у свому занимљивому народному предмету, те није мјеста гдје народ нема барем по нешто стоке и ту је по народнога живљења.

У Дубровнику, о Видовудне 1899.

О скупљању имена

од проф. ILIASA*)

До сад је штампано нешто српских имена у „Српству“, у црквеној литератури и растушено овде онде — да би кумови прикрштавању деце имали већи избор. Главна пак маса још није ни

1) Прачићи су одојчад, те народ каже, да обично тиквењаци сви почињу, бива те се окоте, кад је тикава.

2) Парчићу је познато: **н а з и м а ц** (прасе од једне године), **н а з и м а д**, **багуи** (мађарско прасе), **багунац**, **багуља**, **мангуљица** (влашко прасе). В. В. В.

*) Псевдоним

такнута, ни из народа ни из литературе и многоструких споменика. Сем личних имена овамо долазе презимена, надимци, племенска и братска имена, а најприродније се њима придружују и имена месна: селâ, заселака, селишта, вароши, рушевана, планина, брда, ливада, утрина, рудина, забрана, њива, свих вода и блатишта: — језера, река, затока, на мору лука, тресава, бара...

Лична имена слажу се по постанку код свих индојевропских народа, из чега се закључује да потичу уз празаједнице. Првобитна су имена састављена из две разне речи, на пр. Б о г о-љ у б, Б р а н и-м и р, — и увек се своде на неку особину дотичне индивидуе, па су онда, без сумње, и надевана детету, тек кад се нешто на њему особито запази. Доцније се код разних народа различито изостављала: прва или друга реч од сложеног имена, па су се с наставцима имена јако умножила, а томе је много припомогло и тепање, као и називање из милоште.

Нека наша имена подсећају на врло стара времена, на пр. И н ђ а на Индију, Б о ј к а на земљу Бојку, П е р у н и к а можда на бога Перуна и т. д. Са хришћанством дошла су уз незнабошка имена и хришћанска као: М о ј с и л о од Мојсије, Х р и с т и ф о р, К р с т а, К р и с т и в о ј е.

Интересна су на пр. ова имена у Рабровици поцерској: П р и в и с л а в, Р о з м и р, П р е д и с л а в; у Голој Глави Ј у р и ш а; у Каменици поцерској: З л а т о м и р, М и л и ј а н; у Паунама М и л о м и р; у Г. Топлици П р е в и с л а в; у Св. Арханђелу сврљишком: С р б и с л а в, В е л о ј е, Р у с о м и р, Т е о д о с л а в; на једном белегу на Влашићу Р а о с а в и т. д.

Нека се имена дају од урока кад се деца не држе на пр. В у к, јер народ верује да вук сатире ђаволе и све остале немани¹⁾.

Надимци су од нарочите врсте лична имена, који се из шале или ради јаке карактеристике надевају. Негде ови надимци потпуно замене презиме, а што је врло важно никад нису позајмљени из хришћанске историје. На пр. чује се В р т и р е п, Г у к о, П р о р о к, П у п а в а ц, П р д а в а ц, М а н ц у к а, З л о к у ћ а, М л а т и ш у м а и безбројно других. У Србији у многим селима млађа првих дана пошто се доведе у младожењину кућу из милости прозове разним лепим надимцима сву породицу: некога Г о л у б о м, П и с а р о м, неку Б о с и љ к о м, Д у ш и ц о м, З л а т и ц о м, и т. д. У Црној Гори из празноверице се дају турски надимци да се деца одрже, као: Љ у ј а, О с м а н, Х а с а н.

У сврљишком срезу често пута неколике фамилије имају заједнички надимак, на пр. у Лалинцу Миловановића и Радојковића зову „Т у ш а н ц и м а“, неке опет зову „Д р п а љ ц и м а“, (јер веле да су негда при косидби птице дрпавце исекли), једне зову „Т и к в а р ц и м а“ (што су тобоже лисицу уловили у тикву), друге „К и н д е р ц и м а“, треће М е с е ч к о в и ћ и м а, четврте

1) Види о овоме Rad jugosl. Akadem. књ. 60. стр. 139—140. „Караџић“ за мај ов. г. стр. 104. — (Уредн.).

„Пасуљцима“ (јер се огулише једући само пасуљ), пете „Грапинцима“; у Плуџини неке зову „Зверцима“, и т. д.

Презимена су уобичајена тек позно, код неких народа у средњем веку, и то већином по месту одакле је ко пореклом. Јелини не имађаху правих презимена, али су се неки ипак у неколико довијали додајући још очево име у придеву, на пр. Ахило Пелеусов. Ово надевање Јелини вршаху свечано уз жртвовање и то обично десетог дана по рођењу. Код Римљана је прво стајало лично име, па племенско, па фамилијарно, а иза свију придевак чиме се одликовао, као Афрички (у нас Дечански).

Презимена су врло различно постала:

1. из имена (Милоје—Милојевић),
2. по пореклу и одакле је ко родом (Пироћанац),
3. по занату (Кујунџић, Ковачевић), или по служби и послу (Писаревић, Барјактаровић, Овчаревић),
4. по особини некој (Гладовић, Љутица, Брзак),
5. по имену животиња (Пауновић),
6. по имену биљака (Вишњић, Шљивић),
7. по нечем с човечјег тела (Главаш, Бјелокосић).
8. по природним појавама (Громовић), и т. д.

За нека се презимена може човек само домишљати, као на пр. за Зотовић да је постало од дунђерског језика у коме „Зот“ значи Турчин, а за много и много и филолози ће се узалуд трудити.

У Гајтану једна се породица презива „Туровићи“, а Пољаци су туром звали једног дивљег крупног бика који је одавно утамањен, а чије се кости и по Србији налазе, а можда и многе приче о „црном великом бику“ њега се сећају, па сад да ли ти „Туровићи“, као ловци на тура што напомињу — ни по што се не може тврдити. Тако исто у Босанској Крајини, а и досељеници отуда у Шапцу, презивају се „Кецмани“. Да ли је та реч немачка и значи јеретика, на пр. богумила, такође нисмо кадри на пречац пресудити...

Вук је тачно запазио да у Црној Гори и Херцеговини наш народ има своја презимена, којима се породице позивају од колена на колена; у Србији пак тога обичаја до његова времена није било, него се сваки позивао по своме оцу, додавши очину крштеном имену овић, евић или ић (Миловановић, Милошевић, Андрић); ако ли је коме умро отац пре матере онда се позивао по њој (Ружић, Смиљанић). Још Вук додаје: Може бити да је у Црној Гори и по њезиним околинама освета највећи узрок што људи држе своја стара презимена, да би онај, који би помислио кога да убије одмах знао с ким ће се заверити и коме ће крв дужан постати, и за то кад се онамо о коме говори каже му се не само чиј је син и како се по презимену зове, или — као што они кажу — од кога је браства, него се још дода и из ког је племена, на пр. Саво Марков Петровић Његуш; ако је племе раздељено на каква особита

имена, као на пр. што је Цетиње на Бајице и на Доњи Крај, онда се дода још и то, на пр. Ђико Милов Мартиновић Бајица Цетињанин.

*

Имена домаћим животињама људи готово редовно надевају само по особини, на пр. коњ у Јадру који је путоногаст зове се путко или путаљ; зелена крава зове се зекуља; кад је овца по образима граораста—граоранка; кад је руната—рунка; кад је дугачка врата—ждрала (као ждрал); кад је по образима жута—жука; кад је рогата—рога, кад је бела а по образима грашката од некуд—мрава; кад је сва бела а по образима црна—калуша; од других узрока помињем клептару, која носи клепку.

*

Месна имена у последње су време ванредно згодно послужила за научну обраду и јаке доказе историјске филолошке, а у неколико и за друге. Особито би ваљало прионути и побележити све рушевине и шта се о њима прича. Тако има Крушево селиште код Сумраковца, Дебрецин код Дебрца на Сави, Ивања манастирске зидине код Бегове Лешнице, црквина Кутлешка, чувена с многобројних натписа на камену, које 1853. год. Тодор неимар из Шапца пренесе у Бранковину и од њих сагради степенице за звонару.

Поводбом овога чланка О скупљању речи од г. Паса износим из својих бележака ово:

Као надзорник основних школа бележио сам у неколико крајева нашега народа необичнија имена. Како ми ђачка имена бежу најближа, то сам највише њих и бележио, и износим их овде тек као грађу исписујући подвучено оно што је необично било то име или презиме:

Школске 1894—95. г. у топличком округу забележио сам:

у Трнави: Лепоје (мушко име).

у Вел. Плани: Рајица Јосовић, Добрија Миловановић.

у Драгуши: Радош Милојевић, Ђерко Кандић, Станмир Дељанин, Петар Вранић.

у Блацу: Световид Живановић, Михајло Шелмић, Вукоје Збиљић, Икодин Блажић.

у Концељу: Милош Словић

у Балајинцу: Дарко Благојевић

у Статовцу: Стојмен Ристић

у Житном Потоку: Милан Лепојевић

у Куршумлији: Саздан Станојевић, Миљурко Илић.

у Блажеву: Диконије Пантић, Милашин Станисављевић

Школске 1895—96. у пиротском округу забележио сам:

у Власотинцу: Рисимка Котићева, Трајка Маринковићева.

у Црној Трави: Постол Станковић, Стратије Тасић

у Кални: Така Станић, Стања Николић

у Црвеној Јабуци; Таза Стојчић, Таза Марковић, Таза Игњатовић, Ненко Стојчић.

Школске 1896—97 у пиротском округу:

у Шпају: Витан (школски послужитељ).

у Белој Паланци: Николија Илићева, Дукатинка Ђирићева.

у Мокрој Јордана Јоцићева.

у Моклишту: Сатко Лилић.

у Кални: Камен Живић, Соко(л) Ђирић.

у Темској: Златко Ђирић.

у Станичењу: Соко Пешић.

у Добро Долу: Камен Младеновић.

у Завоју: Сота Петковић

у Крупцу: Провир Стојановић, Салтирко Стевановић,

Школске 1897—98, у округу рудничком:

у Грачацу: Андрија Ђемовић, Божидар Ваљар, Борисав Ердоглић, Борисав Ђилерџић, Јован Дебељак. Милоје Крљар, Радосав Шљеровић, Станимир Плањанин, Светомир Главчић, Драгослав Шућур, Живојин Белобрђанин, Радосав Дуркалић, Саво Гољић, Душан Гочанин, Захарије Бачевац, Милоје Рсовац, Александар Медар, Љубомир Гашовић, Милан Ракљић, Радомир Петрушић. Василије Косаринац.

у Врби: Александар Вучинић, Богољуб Бугариновић, Гаврило Чомагић, Јован Весковић, Милан Чурлић, Милорад Букољић, Радоје Мрвић, Димитрије Црнчанин, Спасоје Ђоновић.

у Жичи: Душан Виријевић, Кремен Гајовић, Христифор Мандић, Миљко Ђековић, Милисав Милашиновић, Милош Савићевић, Периша Чековић, Радојко Перуничкић, Радослав Шврњовић, Станко Дугалић, Василије Боровац, Војислав Зечевић Велимир Дукчић, Јевђеније Рудњанин, Милентије Балтић, Михаило Неговановић, Никола Полумирац, Стеван Чмерић, Златко Гајовић, Лука Гапчевић, Радоје Миљојковић, Стеван Шалинић Тисосав Рачић, Костантин Драгачевац, Марко Милојчевић.

у Сирчи; Живан Масић, Јездимир Чубрић, Лука Булатовић, Миленко Бисенић.

у Адранима: Велимир Дрманић, Драгомир Ерчевић, Живојин Пештерац, Милорад Четровић, Лепосава Чупићева, Радослава Веснићева, Рисима Здравковићева, Светислав Тошковић, Витомир Гочобија, Вукојица Јоксимовић, Јоксим Макојевић.

у Мрсаћу: Ђорђе Јоковић, Обрад Чибуковац, Драга Живчићева, Драгомир Гарићевић, Дринка Марковићева, Војислав Соковић. Милован Крсмановић, Обрен Лишанин, Рахила Чкуљићева, Станојло Богетић.

у Самаилима: Александар Лишанин, Александ. Анушић, Александ. Лешевевић, Велисав Предовић, Живко Коловић, Радомир Јаблановић, Славко Каровић, Грујица Мицовић, Драгосав Комадина, Здравко Бунарџић, Теофан Ђековић, Божидар Жабренац, Драгиша Ђекић, Живко Плавшић, Станимир Зажимовић, Тихомир Бијорчевић. Драгољуб Сталетић. Љубомир Катанић.

у Врдилима: Божидар Радунковић, Војислав Пављанин, Витомир Чоловић, Вељко Пештерац, Војислав Владовић, Благоје Бакшунровић, Димитрије Ђуђа, Драгослав Корићанац. Михаило Солдатовић, Радош Мајсторовић, Радомир Пиљојчић, Александар Дуњић, Благоје Воштињић, Војислав Грачанац, Живко Цомић, Милован Шуша, Стојан Белаћевић. Алекса Ватрићевић, Војислав Калаватовић, Гвозден Радунковић, Драгомир Бојовић, Светомир Боровићанин, Симка Миличићева, Божидар Вилотијевић, Вељко Стрељић, Драго Јовићевић, Ђунисије Вилотијевић, Жарко Карапанџа, Душан Весковић, Светомир Чорбић.

у Каменици: Драгомир Драгањац, Радомир Чмерић, Светозар Лачневац Чедомир Ниловић, Аксентије Гркарац, Драгомир Старчевић, Кренислав Рачић, Миладин Дубравац, Радосав Пановић, Светозар Понорац, Вељко Томовић, Драгомир Камиџорац, Крстивоје Нерић, Сава Шалинић,

у Међуречу: Ивко Жупањац, Миленко Медаревевић, Никодије Пандрц, Нисим Обреновић, Радослав Миноввић, Велимир Пандрц, Јован Банковић, Новак Беринац, Ђерасим Крунац, Милорад Чешљарац, Никодије Кекерић, Никола Токалић, Станимир Шибалић, Василије Авић, Крсман Танасковић, Миленко Крунић, Радован Ђурађевић, Сава Бојанић.

у Јошаничкој Бањи: Богољуб Котурановић, Вукашин Бекчић, Драгиша Ратковић, Драгољуб Лужњанин, Живадин Пековић, Љубомир Цвејовић, Драгојло Главчић, Световид Веселиновић, Танаско Белчевић.

у Павлици: Александ. Терзић, Божидар Гркајац. Ђурђе Караџић, Марко Покимица, Чедомир Диздаревић, Мијат Сочанац, Живко Кашић, Јеврем Каровић, Радојко Столовић, Ранко Чоловић, Божидар

Шћеловић, Војин Вилимоновић, Станко Остраћанин,

у Рудници: Бранко Нинић, Владимир Беочанин, Драгомир Дудић, Драгомир Трикошанин, Драгослав Краговић, Јовица Пановић, Михаило Ђосић, Милан Виријевић, Марко Чомагић, Стојан Бијанић, Теодосије Колашинац, Милан Савковић, Саво Бошњовић, Тимотије Премовић, Владимир Бачанин, Ђурђе Ђоровић, Милан Пешаковић, Станиша Чеперковић, Татомир Бановић.

у Рашкој: Божидар Читлучанин, Веселин Гркајац, Властимир Андријанић, Драгомир Пројовић, Илија Јемуовић, Љубица Бурмазовићева, Миодраг Кашић, Миленко Јаснић, Богосав Бељаковић, Драгиша Курандић, Драгутин Вујанац, Илија Сакловић, Лазар Шумарац, Недељко Бројачевић, Обрен Дугалић, Панта Бијорац, Пимен Терзић, Тодосије Колашинац, Драгомир Гајтановић, Загорка Шарковићева, Јевтелија Миличићева, Јелесије Максимовић, Јован Кошанин, Лепосава Курсулићева, Миљојко Пињишевић, Неофит Јемуовић, Пантелија Гољовић, Петар Нововић, Секула Моравчић, Секула Станчић, Андрија Красојевић, Костантин Кијевчанин, Милун Ракитић.

у Грацу: Василије Барлов, Секула Котуровић, Танасије Пендић, Борисав Букара, Јеремија Бубаја.

у Студеници: Александ. Усиљанин, Вељко Бркушанин, Василије Рикаловић, Вељко Ђирица, Драгомир Бкумира, Драгутин Дражинац, Живко Балтић, Јаков Ризнић, Јелисије Дуловић, Љубисав Госпавић, Љубомир Грачанац, Милета Топаловић, Сретен Гарић, Сибин Богавац, Тихомир Крџић, Чедомир Ерац, Чедомир Бажалац, Милован Ромчевић, Љубомир Кундовић, Милан Кузуновић.

*

Наводим даље, да сам у селу Лужану (у Алексиначкој Морави) запазио поред личних имена још и ова: породична, одмила и презимена.

1. Породична имена, или како их тамо зову фамилије су од старине и ја сам од њих записао ова:

Кулизићи (или Кулизе или Кулизинска фамилија), прозвани су тако, прича се, што им је некакав предак кулизио Турцима.

Дошљаци (или Дошљачки или Дошљачка фамилија), прозвани су тако, што су се касно доселили у Лужане.

Суповчани (или Суповачки или Суповачка фамилија) прозвани су тако што су се доселили из села Суповца.

Микићи (или Микићска фамилија) прозвани су тако по првome члану те фалшлије који се населио у Лужану. (Мика је био из околине Лесковца или Врања, па је још за време Турака отишао са фамилијом до Београда. Отуда се не знам због чега, врати и остане у Лужану).

Чардаклије (Чардаклиџи, Чардаклиски, Чардакличићи или Чардаклиска фамилија) прозвани су тако што им је предак седео на чардаку Френчевићеве куле, која је била испод Лужана.

Авлијарци (или Авлијарски или Авлијарска фамилија) прозвани су тако што су им преци становали у авлији Френчевићеве куле.

Шопови (или Шопчићи или Шоповска фамилија) прозвани су тако што су им се стари доселили из Шоплука.

Качарови (или Качарци или Качаровска фамилија) прозвани су тако што им је предак који се досели од некуда из Добрича био качар.

Рогожарци (или Рогожарски или Рогожарска фамилија) су најстарија фамилија у Лужану, а названи су тако што су им куће поред баре, па су им се преци, а и сад по неки бавили плетењем (рогожа) асура.

Кнежевићи (или Кнежеви) прозвани су тако што су им преци под Турцума били кнезови.

Значајно је да се званично: у школи, у суду, у војсци и т. д. не презивају овим фамилијарним презименима већ по оцу или деду, а у селу, међу собом, увек се презивају по овим фамилијарним презименима. Откуда је то дошло, не знам. Јова и Милета су познати у селу по презимену Кулизићи, иначе свагда Ђорђевићи; у селу свако зна само Богоја Суповачког, а он се у војсци и као председник општине звао Станковић; у селу свако зна Димитрија Чардаклију, а он се као кмет презивао Илић; у селу свако зна само за Димитрија Шоп или Шопче, а и он се као кмет презивао Илић и т. д.)

2. Имена од мила, или како их у Лужану зову од милос, то су таква имена која се надену деци како Вук (у Рјечнику код речи надимак) каже у кући као од милости. У Лужану су та имена изведена обично од крштеног имена које се скраћује. Таква су имена: од Стојан: Танча, Тане, Столе, Цоја; од Јован: Ванча, Ване, Јоле; од Тривун: Триле, Триша, Трилко; од Михаило: Мика, Миле; од Милан: Лане, Ланче, Ланча; од Настас: Нале; од Танасије: Тале, Тане,

1). У неким крајевима пиротског округа породична имена зову се сојевине (Види „Караџић“ бр. 3. и 4. стр. 61.).

од Алекса : Лека, Јека, Леса; Од Светозар : Тоза, Толе, Заре; од Богоје : Боле, Боге, Боца; од Илија : Лила, Ика, Иле; од Ђорђе : Ђока, Ђоле и т. д. Од Катарина : Ката, Рина; од Настасија : Наста, Ната, Наса, Наца; од Милица; Мица, Мика, Мила и т. д.

З. Презимена. Презименом у Лужану зову оно име, што је Вук у Рјечнику код речи **надимак** забележио, да се људма даје обично „изван куће, највише подсмјеха ради“. У Лужану скоро сваки човек, па и по нека жена имају поред имена још презиме. Тамо се н. пр. каже: **имему је Милан, а ма гавикају на презиме Ајдамак.**— По неко се презиме наследи, по неко се добије још у детињству, а по неко у доцнијим годинама. — Понечије презиме тако ухвати корена да га само по презимену и знају, или га по имену без презимена нико не би могао погодити. Али никоме није мило да га по презимену ко позива.

Овде наводим презимена из Лужана која сам забележио :

Ајдамак. (Ово је презиме постало овако : Још као младић дође од некуда у Лужане неки Милан, и некако првих дана по доласку помене у разговору реч **ајдамак**, која је овде непозната, па због те речи буде прозван тим именом. Милан се у Лужану и ожени и настани, али му презиме остаде).

Пљоска. (Неки Милета добио је ово презиме, што је именом пљоска назвао другу неку ствар).

Дода. (Неки Станоје добио је ово презиме што је још као овчар причао друговима, како ће да направи гајде, које су у Лужану ретке, па ће му свирати: до, до, до. То буде довољно да га другови прозову **дода**, па му се то презиме пренесе и на децу, те и њих зову : **Јефта дода** (има му већ око 50 година), **Арса Дода** и **Велимир Дода**.

Чеперко. (Неки Велимир добио је ово име што је остао мали растом, (бајаги као чеперак).

Банкер. (Мита је добио ово име, што је био некад врло богат и живео врло лепо. Неко му не знам од куда пришије ово име, те му остане и синовима, које зову : **Банкеровчићима**).

Вук. (Ово презиме носи неки Милан, који је родом из села Нозрине, а дошао је у Лужане као призетко. — Миланов отац мислећи да пуца на вука убије пса, па га испуни и почне с њим, као са правим вуком, просити по селу. Просећи дође до куће неког Радосава из Нозрине, где Радосав у вуку позна свога пса. Због тога ономе оста презиме **вук**, које се пренесе и на његове синове, па му чак и унучиће зову : **вучићи**).

Батино. (Неки Смиљко био је првенац, па су га браћа и сестре звали бато, а он је свакога звао **батино**, па му отуда оста презиме).

Чокотан. (Тако је прозват неки Никола, што је узео за жену девојку из села Чокота код Ниша).

Панађурка. (Нека Миља добила је ово име што је увек гонила мужа да иду на панађуре).

Даља су презимена у Лужану: Шиветка, Манџука, Кокотан, Жабата, Вурта, Бадза, Абраш, Каракуш, Чукуреја, Радосилка, Безреброња, Седмореброња, Руда, Шесторед, Смуђа, Трта, Пљакарија, Муша, Шебек, Шебеклија, Пућан, Кајгана (Коста, назван тако што је дошао из Лесковца), Џунџулеја (доселио се заједно са именом из Ниша), Јапунца, Оца, Дзундзврц, Џигар, Балтобија (по имену једног Циганина из села), Чучук-Стана, и т. д.

У Тешици сам забележио презиме: Путпудајка (значи некакву тицу). — У Стублини: Калужер (прозват је тако, што је украо бакраче, па му га кмет метуо на главу и провео кроз село.) — У Алексинцу су презимена: Вртипра, Кољиквачка, Сунђер, Џунџулеја, Чапа, Чапља, Ветар, Пљуцка, Шукрија, Чеврљуга, Седам стотине, Севда, Дорат, Рунђа, Папа, Наступипатка, Бебек, Сечко, Вртивоган, Бонту, Врачка, Куса — Цвета и т. д.¹⁾

※

Наводим најзад ове примере надевања имена: У Соко Бањи и околини првога дана свадбе, у вече, млада невеста надева имена свима укућанима, па их после увек тим именима зове; и то мушке: тато, тајке, брацо, славеје, голубе, грађанине, писаре, убавенко, милане, милани, свилене, господине и т. д. а женске: нано, најке, сејо, госпођо (и ако је девојка), госпођице, ружице, конопљице, убавице, грађанке, големице, писарке, судијо, господинке и т. д.

Овако се исто надевају имена и у Алексиначкој Морави, али их ја немам побележених много, те их за сад остављам.

Тих. Р. Ђорђевић.

КРАЉЕВИЋ МАРКО У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ.

Маркова стопа.

Од села Подгорца (срез бољевачки, округ тимочки) на северо-запад, идући уз Велику Реку, налази се крај пута са леве стране големи камен и на њему неко угнуће налик на стопу. То место зову „Маркова стопа.“ Народ верује да је туда пролазио Краљевић Марко, и да је од његових ногу остао траг на камену.

Маркова столица.

Од горњег места, на више, уз исту реку, а после по часа путовања налази се други камен, — крај пута са десне стране, на

1) Ово што се у Алексиначкој Морави и Алексинцу зове презиме у пиротском се округу зове: прекор.

※

коме се види големо издубљење. Народ верује: да је на томе месту седео некада Краљевић Марко, па то и данас зову „Маркова столица.“ Угнутина у камену толика је, да у њу може сести најкрупнији човек, као у какову фотељу, па ипак да упадне сав до мишица.

ПРИВЕЛЕЖИО

ПОДГОРАЦ

Мих. Ст. Ризнић, учитељ.

Маркова стопа.

Пошавши из Сарајева на североисточну страну, кроз капију Вратник, има, далеко од Сарајева пола сата, једна стијена и у њој издубина, сасвим налика на стопу направљену опанком. Та стопа је широка а) преко глежања 22,5 цм. б) преко петâ 43,5 цм. а дуга је 73,5 цм. — Народ прича да је Краљевић Марко, тражећи у Сарајеву брата Андријаша, стао ногом на ту стијену, и удубио је.

Да ли је то иста она стопа о којој г. Л. Г. Бјелокосић на стр. 96. „Караџића“ пише, није ми познато, но свакако биће да је тај господин о некаквој другој стопи писао.

САРАЈЕВО

Јован Ђ. Зорић.

Српске народне приповетке

(из ХЕРЦЕГОВИНЕ)

Iz bira Vida Vuletić — Vukasovića

VEZIR, VLADIKA I FRATAR¹⁾

Jednom vezir bosanski pozovne vladiku i starešinu fratarskoga, te jih upita: — „Deder mi kažite, od vas dvojice, čiji je zakon najbolji?“ — Počne se prepirat fratar s vladikom o zakonu. Vidi vezir, da su se zavadili kako treba i da neće na karar (kraj), pa će jim ovako: — „Pošto nećete to moći danas raspraviti, eto smislite se bolje i dodjite obojica do petnaest dana i onda ću vas slušati, te ću ja suditi čiji je zakon bolji!“ — To reče, pa će ti opeta ovako fratra: — „Bolan fratre, kažu ljudi da ste pametni al' jogunasti, pa ćeš mi ti baš znafi kazati šta ja mislim!“ — Valjalo je bogme, da se fratar i vladika pokore vezirevoj zapovjedi, pa dušu u se i put pod noge.

Kad fratar dodje u manastjer, nije ni spavao, jer je mislio kako će predobiti vladiku, a nije bilo lako, da dobije tako pametna poglavicu. Kad je vidio na čemu je, da se ne može pouzdati u se,

1) Ovu sam varijantu slušao u Stôcu od latinina a na drugi način od pravoslarnoga. Ovo su obične zagjevice.

sakupi sve mudrije i pametnije fratre, pa jim kaže što je i kako je. Fratri se počnu domišljati, ali niko nije mogao, da dokuči taj eiganluk. i svak je bio zamišljen.

Bogme to čuje i kuhar fratarski, da se nješto popuje, pa reče starešini: „Sto ste se tako zamislili?“ — A starešina mu odgovori: „Ne pitaj me! lako je tebi tu u mutvaloku (knhinji), ali bre nije meni! Nevidiš li koliko mi jih je na vratu?“ — Kuhar pozna što je tu, i ovako će gvardijanu: — „Ja znam što te muči, ali je to lako! Ako hoćeš, ja ću k veziru, a da s undaišem (trsim) taj gjavoli posao!“ — Fratri su znali, da je kuhar vragoljust, pa se obeseliše da će on tamo, te će ovako: — „Dobro je taman da kuhara pošljemo!“ — Kuhar pogje i natovari na magarca najvišu knjigu što su imali u manastjeru, a o pās obesi paljaču, pa će ti tako k veziru. Kad dogje pred vezira, tamo nagje i vladiku gdje čeka. Onda će ti vezir: — „Fratre, jesi li se smislio, kako ćeš se okušati s vladikom?“ Fratar odgovori: — „Jesam, gospodaru!“ — „E govori fratre!“ Na to će fratar: — „Gospodaru, je li donio vladika svoju zakonsku knjigu?“ — Na to će vladika? — „Jesam!“ — Fratar mu kaže: „Deder je pokaži?“ — Vladika je izvadi i reče: — „Evo je!“ — Na što će mu fratar: — „To je malena knjiga, gospodaru, danu vigji moju tamo na magarcu!“ — Vladika poviri na pendžer, pa se zbilja i on začudi kad vidi ono knjižurine, a vezir onako otsiječe: — „Kad je knjiga onako velika. slobodno je i zakon bolji!“ A vladika od straha više ne progovori ni riječi. Onda ti opeta stane vezir zanovetati s fratrom: — „E, fratre, vi kad ste tako mudri, možete li vigjeti Boga?“ — Fratar mu odgovori: — „Možemo, mili gospodaru!“ — Vezir će na to: „E, pa dobro, onda mi kaži, gdje je?“ — „Gospodaru, ne mogu ti odavle kazati treba da idemo na polje!“ — Fratar uzjaše na magarca, a vezir na ata, te obadva izagjoše na polje. Kad su bili na sred polja, vezir će fratru: — „Ej vidiš li Boga?“ — Fratar će na to: — „Nemogu ga vigjeti jer mi je magare malešno; deder daj mi âta da uzjašem, pak ću ga onda vigjeti!“ — Vezir dade ata fratru, a on uzjaše na magarcu, te onda ga zapita: — „Vidiš li ga sad?“ — „Vidim gospodaru!“ — „Pa bolan šta radi?“ — „Gospodaru, smije se gdje ti jašeš na magarcu, a ja na atu!“ — Opet a će vezir: — „E pa dobro! hoću sada kad si tako mudar, da mi kažeš šta ja mislim?“ — „Ti gospodaru, misliš da sam ja fratar, ali nijesam, nego kuhar, — i ako mi ne vjeruješ, evo gle pagljače gdje mi viri o pās!“ — Na to će vezir fratru: — Siktir more! Kad si ti džidio tako mudar, a što će ti biti onda fratri!“ —

OPET FRATAR I VLADIKA¹⁾

Vezir pozove opeta vladiku i fratra, te reče fratru da popuje o vjeri s vladikom. Na to će fratar: — „E, kad je tako, kaži mi,

1) Slična je varijanta (pripovijetka) u Vrčevičevu biru, ali nije zagjevica. Slušao sam je u Stôcu.

lijepi vladika, koliko je apostola?“ — A vladika će mu: — „Dvanajest, a da koliko?“ — pa počne brojiti: Petar, Andrija, Ivan i t. d. — A fratar otsiječe: „Jok, moj liepi vladika! ima jih trinaest!“ — Okosi se vladika: — „A koji je dženabete, trinaesti?“ — Na to ti fratar ovariše: — „Trinaesti je bogme Muhamed!“ Kad to čuje vezir zaviče na vladiku: — „a siktir mi s očiju, sveti vladika!“ — pa nastavi: — „taman si fratre kršani pametan!“ — Onda ti zaogrne fratra ćurkom i pošalje ga u manastjer.

Српске народне пословице.

(ИЗ КРАГУЈЕВАЧКЕ ОКОЛИНЕ)

ЗАПИСАО

ВЛАД. Ј. РАДОЈЕВИЋ ПРОФ.

Народне умотворине су творевина чисто народнога духа, па отуда и највернији отисак његов. Проучити како ваља те народне умотворине, значило би исто толико, колико и свестрано проучити народни душевни живот. Срж народних умотворина су без сумње, народне пословице, јер је у њима народ укратко изнео свој суд о свему, што у њему и око њега бива. У толико су оне важније и у толико достојније свеколике пажње. У народноме причању оне стоје, од прилике онако, како стоје она би серна зрнца, што их уметник у свој, и иначе, вештачки и укусно израђен уметнички производ уметне, те простоме посматрачком оку још више истакне пластичност предмета и испољи лепоту његову.

Многима припада хвала за прикупљање српских народних умотворина, али опет оне не само да ни до данас нису како ваља проучене, већ нису још потпуно ни прикупљене. У томе нас је највише задужио неумрли Вук Ст. Караџић. Између осталог, он је по други пут печатао у Бечу, године 1849 на страни LIV и 362. (текста) и лепу збирку народних пословица, која је — изумимајући ону Даничићеву из записа (латиницом) — и једина повећа збирка те врсте, а данас већ за купца и велика реткост. Прелиставајући ту збирку, запазио сам да у околини Крагујевца где се сусрећу два најраспрострањенија наречија — екавско и јекавско — нашега језика, живи добра половина пословица и у зречица, печатаних у тој збирци. Али сам запазио и то, да тамо има неких које у Вукову збирку нису никако ни унесене, или су унесене, али су у њима измењене поједине речи, те тако носе чисто локални тип. Ја сам, у колико сам за сад могао, побележио и једне и друге, додав у загради из Вукове збирке само оно, по чему се дотичне пословице ризликују.

Могућно је да су неке од ових пословица печатане гдегод и на другом месту, али мислим, да неће бити сувишно, ако се и овде по други пут печатају, колико тога ради што су омање збирке растурене по разним часописима и већини читалаца неприступачне, толико исто и да изазовем поштоване читаоце, да и они записују пословице из народних уста и шаљу уредништву „Караџића,“ како би овај лист временом представљао што потпунију збирку народних умотворина и пружао што обилатију грађу за проучавање душевнога живота нашега народа. —

1. Ако смо и Цигани, нисмо Маршићани.¹⁾ — Каже у шали онај, који хоће да покаже да има и од њега горих. —
2. Амин, и теби, ага! — Каже се у шали, као одговор на какву задевицу. — Прича се, како је некаква наглува баба обукла нов кожух, па пошла некуда, а у путу је стигне Турчин и каже јој: „Помози Бог, бабо!“ — „Мој кожух, ага,“ — одговори баба. „Море, баба, ти си глува,“ — рекне Турчин, а баба: „Шомига Ђура.“ — Тада Турчин, видећи да се с бабом не може споразумети, наружи јој уши и ободу коња, али му баба не остаде дужна одговора, него му одврати са: „Амин, и теби, ага!“ —
3. Бира (пробира) као була јагоде. — Каже се као подсмевка, кад неко нешто пробира при јелу, али пошто се најео. — Прича се како су некада буле изашле у јагоде, па једна у почетку јела све шаком, а пошто се најела, набадала јагоде, једну по једну, врхом од игле те тако доносила у уста. У том угледа некаква сељака, па га запита: „Вере ти, Влаше, да ли и ваше Влахиње овако једу јагоде? — показујући како, божем, раде фино, врхом од игле. А сељак јој на то одговори: „Не. Оне једу онако као оно ти мало пре.“ —
4. Богу и суду није веровати. (Овде се мисли на ону силу што чини променљивост времена и на параграфску правду, која се каткад коси са здравим разумом). —
5. Бој се злога ка светога. — Каже се у разговору о рђаву човеку, који може какво зло учинити.
6. Боли бабу зуб те рамље. — Каже се као подсмевка ономе, ко се пожали да га нешто боли, те не може да ради, а бољка није опасна.
7. Боли бабу пета те не може да чешља вуну. (В. С. К. Влахињу да не). — Као подсмевка, кад неко каже да не може да ради због какве бољке, која у ствари није тешка.
8. Брата мити а жену и коња удри. — Каже се: 1. у љутини, кад се неко наљути на жену или коња, 2. кад неко некога саветује да се с братом измири попуштајући. —
9. Брига Богу за тикве, што мунису пони-

1. Маршић је село близу Крагујевца.

кле! — Каже неко да покаже, како не мари што нешто није било, а требало је да буде.

10. Видела се вила у чем није била. (В. С. К. — свиња —). — Каже се као прекор ономе што се нечим поноси.

11. Волим га као квочка узицу. —

12. Волим га као со у очи. — (У оба случаја: не волим га).

13. Вук му на пут — (В. С. К. — пут пресекао). — Каже се кад се, обично у вече, помене вампир, вештица, мртвац итд.

14. Где је много маја, ту је мало јаја. — Каже се кад хоће да се представи, да не ваља многи, да располажу неком имаовином.

15. Где су многе бабице, ту су деца килава. — Није добро да се у какав посао многи мешају.

16. Глава као у капетана, а памети као у хурана. — Каже се у задевицама.

17. Глувоме шаптати и слепоме намигивати (узалудан је посао). — Каже се кад хоће да се покаже да неко није хтео послушати, или није умео разумети паметне савете другога.

18. Гори, гори, старача (ето иде новача). — Каже у шали онај, који баца какву стару хаљину, а облачи нову. — Прича се како је била некаква жена, па никад ништа није хтела у руке радити, те толико оголи да није имала више до само једну кошуљу на себи, па се најзад и она поцепала. У том ју позове брат на свадбу. Она се узвије око мужа, те јој муж обећа купити кошуљу. Али, сисав у град, у место кошуље купи гуску, коју ће понети за част, па је метне у торбу тако да је из торбе вирила глава и један део шије; упрти торбу на леђа и пође кући. Кад је био близу куће, угледа га жена, па како је седела поред ватре, а помисли да јој муж носи нову кошуљу, слиндари ону дроњаву са себе и баци у ватру, весело подскакујући и говорећи: „Гори, гори, старача, ето иде новача: — У том се и муж приближи, те она виде гушчи врат, али јој се учини као да из торбе вири кошуља с црвеним поплетом на колиру, па невесело рекне: „Е — ђ! Што ме мрзи то ме мрзи, црвен поплет на кошуљи.“ — „Море, гуска, жено!“ — одговори муж; а она: „Дај овамо, навућићу, ако је и уска.“¹⁾ — Кад најзад она виде, да оно није била кошуља, сневесели се и седе поред ватре, да се с мужем договара шта ће и како ће. После подужега саветовања, муж каже, да ће се о свему он постарати. „Ти ћеш, вели он, огрнути моју гуњачу, па ћемо заједно отићи до онога трњака код шу-

1.) У Соко-Бањи сам слушао сличну причу, чини ми се без пословице, па се у тој причи каже да је жена мужу одговорила: Ако је и уска, само нек је новка (нова) — (Уредн.).

рове куће, ту ћеш ти остати а ја ћу отићи и шаћнути мајци да ти крадом изнесе једну кошуљу, и још шта треба, те се ту обуци и доћи с мајком.“ Жена пристане. Кад су били близу куће, он њу склони у поменути трњак, а сам се упути кући, где затекне подоста сватова и законике где играју и веселе се. Кад га угледа баба, истрчи преда њ, па га невесело прекори, што јој није и кћер повео, а он одговори, да ју је повео од куће, али је остала ту и ту, — „неће, вели, да дође: наљутила се што нисте изашли, по обичају, с гајдашем пред њу.“ Чувши то баба поткупи сватове и гајдаша, те право тамо. Гајдаш надуо гајде, а сватови певају и пуцају из пушака што више могу, да би пресрет био што свечанији. Кад се приближе, жена се узврда, па беж, тамо, беж овамо, а кад виде да ће баш да је нађу, збаци са себе ону гуњачу, па нађа преко поља што игда може, те право кући, брже боље узме да преде за кошуљу, а сватови се у највећем џумбусу врате натраг. Кад прође свадба, врати се и муж кући и затекне жену, где седи поред ватре и преде. Не говорећи јој ништа, оде на посао, а кад у вече затражи вечеру, она му одговори, да није ни месила ни што кувала, нити пак има кад то радити, него ако хоће, нека кува качамак па нека једе. Муж пристане, па пошто скува качамак, позове и њу да вечерају, а она не престајући прести одговори: „Кашна раме мили муже!“ — показујући главом, да јој намести гуку качамака на раме, па ће тако доватати устима и јести.

19. Град у наћвима. — Каже се кад се хлеб комада и растура.¹⁾

20. Грош по грош, оде кућа на тобош. — Кад се неразмишљено и без праве потребе, макар и по мало, троши све ће се упропастити.

21. Да имаш образа, ти би отишао до сад. — Каже се у шали госту. — Прича се, како је некакав гост заборадио да је „гостинско три дана“, па остао и даље, а једна млада, посипајући га изјутра да се умије, окрене леђа и пође, пошто је гост опрао само руке, на његову примедбу да се није умио по образу, — одговори: „Да имаш образа, ти би отишао до сад.“

22. Да си коме за смрт отишао сит би се наживео. — Каже се као прекор ономе који је некуда послом послат, па се задржао више него што би требало (В. С. К. стр. 49.).

23. Да је масла пшенична брашна, и моја би мајка умела гибу гибати. (В. С. К. Да има сира и масла). То јест ими бисмо нешто могли и умели, али у залуд, кад немамо чим.

1.) У Алексиначкој морави каже се за хлеб који је рђаво умешен: Убио га град у наћве. — У пирот. округу има пословица: Инаднаћве град бије, која се по свој прилици односи на рђаво умешен хлеб. — (Уредн.)

24. Да је ткати ка зијати и врана би кошуљу носила. (В. С. К. свак би ткао, а не би зјао)¹⁾ — Хоће да се каже, да је много лакше са стране гледати и говорити ово ваља, ово не ваља, или ја бих овако или онако, него ли се упрегнути у посао па радити.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

Српске народне загоњетке.

(из Пиротског округа)

Побележио Тих. Р. Ђорђевић

(НАСТАВАК)

102. На овај свет цвета, на онај рађа. — (Компир).
103. Наоколо ведро, а у сред облак. (Зељаник).
104. На онај га свет косим. а на овај га денем. — (Кртица и кртињак).
105. На сред небо чучурево гњездо. — (Пупак).
106. На чуку чури, на буку бури, јаре се дере на куп се збере. — (Гајде).
107. На чури, на буку бури, на веде и греде. — (Бучка и масло).
108. Ни предено, ни ткајено, преко греду преврљено. — (Кожу).
109. Нити кажем, нити се можеш сетиш. — (Нити).
110. Нит је ткано, ни предено а носиш га. — (Кожу).
111. Ни ткано, ни предено, на чивил'к закачено. — (Кожу).
112. Обричен делија на сламу лежи. — (Јајце).
113. Огрнул се деда сас девет кожуа. — (Клас).
114. Одран бик уз поље рове. — (Гајде).
115. Озгор иде на дол гледа. (Секира).
116. Озгор лопапата оздол лопата, а у среде живо месо. — (Жељка, корњача).
117. Озгор небо, оздол небо, у сред зељаник. — (Пита).
118. Озгор небо, оздол небо, у сред зелена травица. — (Зељаник).
119. Ока (виче) Вела од два дела: одвардите ме од кокошће, од псету ме неје стра. — (Црв).
120. Опружил се прут преко вир, па не може да се отргне. — (Дршка на кот'л).
121. Отуд брег, одовуд брег, а у сред Алај-бег. — (Језик).
122. Пет сестрице се терају, а не мож' да се стигну. — (Игле).
123. П'лна падина шарене тојашке. — (Змије)

1.) Овде су, чини ми се, узета два са свим различита глагола: Зјати (= гледати бленути, продавати зјала) и зијати (= викати, лармати, гракати), те би и пословице биле са свим засебне и ако имају синонимно значење.

124. Појдо уз густицу, најдо си крушу (крушку) ж'лтицу.
— (Гр с н и ц а (конопља) и с е м е).
125. Пратила ме Височанка, да ми дође Пироћанка, да се мало истепамо. (Г р е б е н и).
126. Прејдо море преко море, нит се море затрес, нит се д'ска удави. — (Л и с').
127. Прејдо порту, најдо си рипкало. — (Ж а б а).
128. Преко воду иде, воду не пије; преко гору иде, гору не једе. — (З в о н ц е н а о в ц у).
129. Пројдо воду не умокри се, прођо огањ не осуши се.
— (В о с а к).
130. Псето лаје под Мораву Бог да знаје зашто лаје. — (Т р л и ц а).
131. Пуна бука (буква) бесне тице. — (С а ч м а).
132. Пуна каца ситна јајца. — (З у б и — з в е з д е).
133. Пуна трла козе све на једну ногу. — (К у п у с).
134. Пуна трла овце све стоје на једну ногу. — (К у п у с (з е љ е)).
135. Пуна црква ђаволје нигде врата нема. — (Т и к в а).
136. Пун шупљак бесне тице. — (П у ш к а).
137. Рикну Рика без језика, чу се у Трстеника. — (П у ш к а).
138. Ремените ките коњу до копите. — (П а с у љ).
139. Сав вол уђе, сал рогови не може. — (С в р д а л).
140. Сва говеда у обор а репушке (или опанке) им по надвор. — (Л о ж и ц е у л о ж и ч њ а к).
141. Сва гора наћисе само четири прута несу. — (С и с е).
142. Све вода може да однесе, само једно не може. — (С е н ћ а).

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Грађа

ЗА ЗБОРНИК МУЗИЧНИХ ОБИЧАЈА У СРБА.

(Према „Питањима за прикупљање музичких обичаја у Срба“ што су саставили Божидар Јоксимовић и Владимир Р. Ђорђевић, у св. 6. „Караџића“)

скупио ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

У овој свесци „Караџића“ почињемо доносити одговоре на „Питања за прикупљање музичких обичаја у Срба“ што су их саставили Бож. Јоксимовић и Влад. Р. Ђорђевић и која су наштампана у 6. св. „Караџића“ и посебно.

Наши су одговори скупљени највише из штампане литературе, а само нешто мало из наших бележака. Што смо узели из

штампане литературе нарочито смо означили, а своје остављамо без означања, те ће се лако распознати шта је чије.

Не мислимо да смо овде исцрпili сву штампану литературу. Ми смо само додирнули један део њезин, али ћемо се ако будемо у могућности још једном вратити на њу. Не стигнемо ли ми сами, то ће учинити приређивачи „Зборника“. Овде пак ово износимо, право да речемо, с тога, што мислимо да ћемо тиме примером претходити у раду на овом племенитом послу.

На свако питање не дајемо одговора, и то с тога што га или не знамо, или што га у литератури нема, или што до њега не дођосмо. — Из истих разлога су и наши одговори често пута непотпуни, т. ј. нису одговор на целокупно питање већ на већи или мањи део дотичног питања.

Што ми не одговорисмо, даће Бог, те ће одговорити други, те ћемо имати и Зборник музичких обичаја у Срба.

А сад у име Божје ево питања и одговора:

І ПЕВАЊЕ

3. Д а л и с е з а п е в а њ е у п о т р е б љ а в а с а м о г л а г о л п е в а т и и л и и м а ј о ш к о г г л а г о л а з а т а ј р а д ?

Сем глагола певати српски народ употребљава дазначи радњу певања још и ове глаголе:

п е т и, п е м : П е т л и п е ш е, клепала удрише (Види: Вуков Рјечник код речи: пети).

п ј е т и, п о ј е м. (Види: Рјечник уз Антологију Добровачке лирике од Милана Решетара, стр. 180.).

п о п е в а т и, п о п е в а м (Вуков Рјечник код те речи). У народној песми: „Краљевић Марко и Вила“ налазимо ове стихове:

Ја бих тебе, брате, п о п е в а о,
Ал' сам синоћ много вино пио,
У планини с вилом Равијојлом,
Пак је мене запретила вила,
Ако мене чује да п о п е в а м,
Оће мене она устрелити,
И у грло и у срце живо. (Вук, Срп. н. пјесме, књ. II. 207.)
Онда Милош поче да п о п е в а,
А красну је п е с м у започео,
Од сви наши бољи и старији,
Како ј' који држо' краљевину,
По честитој по Маћедонији,
Како себе има задужбине. (Ibid. 208)

У Соко Бањи се место певати редовно каже п о п е в а т и, а ретко кад и појати.

п е в н у т и, н е м : П ј е в н и, п ј е в н и, злато материно (Вуков Рјечник код те речи.).

п е в у ш и т и, у ш и м. (Вуков Рјечник код те речи.)

за певати, вам. (Вуков Рјечн. код те речи.). У нар. пе-
сми: „Јакшићима двори похарани“ налазимо ове стихове:

А кад Дмитар дође у чаршију,

И угледа Арапове дворе

Он запјева танко гласовито (Вук, Срп. н. пјесме II, 613).

от певати, вам. (Вуков Рјечн. код те речи.).

при певати, вам. (Вуков Рјечн. код те речи.).

пре певати, вам: Два славуја сву ноћ препјеваше.

— Сву ноћ ми соко препјева. (Вуков Рјечник код речи препјевати).

про певати, вам. (Вуков Рјечн. код те речи.).

ис певати, вам. (Вуков Рјечн. код те речи.). — У Алек-
синачкој Морави глагол испојати има и преносно значење:
испојати песну некоме, значи учинити му зло: ја ћу
да ти испојем песну, значи: ја ћу ти смрсти конце, или
показаћу ти ко сам, и слично.

појати, јем. (Вуков Рјечн. код те речи.). У Алексиначкој
Морави за певање се готово само овај глагол употребљава: Сла-
веј пиле, не пој рано. — У чија се кола возиш његову песну
појеш. — Иначе чини ми се да се глагол појати најчешће
употребљава за црквено певање:

Уљегоше у бијелу пркву,

Ту нађоше калуђера Сава,

Око њега триста калуђера,

А ће поју Божју литурђију. (Вук, Срп. н. пје-
сме, III, 67.). —

И нек поје црква Росалија

У држави цара отманскога. (Вук, Срп. н. пјесме, III, 64).

по појати, јем. У пиротском округу чуо сам овај гла-
гол у стиху: Попој ли, слуго царева.

опојавати, јавам. (Вуков Рјечн. код те речи.).

опојати, јам, (јем). (Вуков Рјечн. код те речи.).

Чати Марку што самртну треба,

На земљи му т'јело опојао (Вук, Срп. н. пјесме II, 435).

заучити, учим: Па кад оца заучи јацију. (Вуков Рјечн.
код те речи).

А кад буде велика јација

И зауче оце на дамијом

Дођи, брате, осеци му главу. (Вук, Срп. н. пјесме II, 614.).

Још се за оцино певање употребљава глагол ви к а т и:

Турски оца на звонари виче

Ја кан' да је на мечету своме. (Вук, Срп. н. пјесме III, 46).

кликнути, нем. (Вук. Рјечн. код те речи.).

клићи, кликнем: кличе вила из горе зелене. (Вуков
Рјечн. код те речи.).

Кад се Стојан вина понапио,

Поче Стојан тијо беседити:

Браћо моја кићени сватови,

Је ли тестир мало по п е в а т и ?

Говоре му кићени сватови :

Јесте тестир, делијо незнана,

Јесте тестир, а да за што није ?

Кличе Стојан танко гласовито :

Вила гњиздо тица ластавица . . . (Вук, Срп. н. пјес. III, 165.)

сложити, жим. Код ове речи има Вук у Рјечнику ово значење: у пјевању кад двоје пјева заједно, па сложе да се глас ниједнога особито не чује, *zusammenstimmen*, *concino*: Слож или као гуска и прасе.

слагати, ажем. (Вуков Рјечн. код те речи).

изводити, водим:

Она им пјесме изводи

У свакој мене прип'јева. Вук. Рјечн. код те речи).

Бан доведе тридес' девојака,

И изведе Љефијану младу,

Па ујтише коло око Раде,

Коло воде а пјесне изводе:

„А наш Раде, да би те не било!

Шта си лего, мртав се отего?“

(Der Yoga — Schlaf bei den Südslaven von F. S. Krauss. стр. 285).

срочити, срочим. (Вуков Рјечн. код те речи).

4. Певали се у друштву или у двоје или појединце?

Наш народ пева и у друштву и у двоје и појединце.

5. Како народ зове певање (име радње), а како глас (арију, мелодију)?

Сем назива певање наш народ употребљава још ове речи: појање:

Ђе ми чине шенлук и весеље

И велику игру и појање —

Док ја коке понамештам

К тому време за појање. (Вук, Рјечник код те речи).

попевање. (Вук, Рјечн. код те речи).

пешушење. (Вук, Рјечн. код те речи).

пјење. (Рјечник уз Антологију дубровачке лирике од М.

Решетара).

пјевка. (Рјечн. уз Антологију дубровачке лирике од М. Решетара).

опело. (Вук, Рјечн. код те речи).

опојавање. (Вук, Рјечн. код те речи)

пјеније. Тако се обично зове црквено певање.

За арију, (мелодију) не знам народну реч, али бих рекао да се за то употребљава реч глас: Не иде та песма на тај глас, каже пословица, а види и Вуков Рјечн. код те речи, ма

да се ту не види да глас значи арију. — Глас се по некад зове и грло, али тада не значи арију: Има лијепо грло (Вук, Рјечн. код речи грло);

Лепше грло у Милоша царско.

Јесте лепше него је у виле. (Вук, Срп. н. пјесме II, 208)

Лепше грло у Милоша царско

Јесте лепше него што је било (Вук, Срп. н. пјесме II, 210.)

Пиво ми је грло преузело. (Вук, Срп. н. пјесме III, 118.)

Глас се по некад зове и аваз (Вук, Рјечн. кад те речи.)

7. Кад се пева у друштву или у двоје, певали се у два или више гласова, или сви певају једним гласом?

Српски народ кад пева у друштву или у двоје, обично пева једним гласом, а само у неким крајевима пева се и у два гласа. (Види одговор на питање 11.).

8. Како се зове певање кад је у друштву, како кад је у двоје а како кад једно лице пева?

У Вуковом Рјечнику код речи слагање под 3. забележено је значење те речи са *das Zusammenstimmen consentus*.

9. Дали се онај ко пева зове само певач или још како?

Сем речи певач употребљава наш народ још речи:

појац. (Вук, Рјечн. код те речи).

појач. (Вук, Рјечн. код те речи).

песнопојац (у Алексиначкој Морави, а употребљава се и реч појац).

10. Како се зове жењскиње које пева?

Женскиње које пева зове се:

певачица. (Вук, Рјечн. кад те речи).

певица. (Вук, Рјечн. код те речи). У Алексиначкој Мо-

рави певице су девојке које певају свадбене песме о свадби.

песнопојка. (У Алексиначкој Морави).

11. Ако се пева у друштву или у двоје разликују ли се гласови (тенор, бас, сопран, баритон и т. д.), како се разликују и како их народ зове?

Било да пева једно или двоје, песма се пева обично само једним гласом. Но у ваљевском, ужичком, рудничком и чачанском округу пева се и у два гласа: пева њих двоје, али једно води а друго овраћа. (Овраћа ти је реч народна у тим крајевима и значи секундирати). Значајно је да се певање у два гласа ограничава готово само на предео јужнога говора у Србији. (В. Карић, Србија, стр. 192)

19. Ко разноси народно певање по вашем крају?

Пјесме јуначке по народу највише разносе слијепци и путници и ајдуци. Слијепци ради прошње иду једнако по свему народу од куће до куће и пред сваком кућом испјевају по једну пјесму, па онда ишту да им се удијели, а ће и ко понуди онђе пјевају и више; а о празницима иду к манастирима и к црквама на саборе и на панађуре па пјевају по читав дан. Тако путник кад дође у какву кућу на конак обично је да га у вече понуде с гуслима да пјева, а осим тога путем по ановима и по крчмама свуд имају гусле па путници у вече пјевају и слушају: а ајдуци зими на јатаку дању леже у потаји, а по сву ноћ пију и пјевају уз гусле и то највише пјесме од ајдука. Кад каква пјесма дође из Ерцеговине у доњу земљу, ће се не говори по ерцеговачком нарјечју ондашњи је људи пјевају по свом нарјечју и т. д. (Вук Срп. нар. пјесме књ. I, стр. XLVIII).

24. Певају ли и мушки и женски једне исте песме, или су песме за мушке другојаче а за женске другојаче (по гласу, садржини и т. д.)?

Све су наше народне пјесме раздијељене на пјесме јуначке, које људи пјевају уз гусле и на женске које пјевају не само жене и ђевојке, него и мушкарци, особито момчад и то највише по двоје у један глас. Женске пјесме пјева и једно или двоје само ради свога разговора, а јуначке се пјесме највише пјевају да други слушају, и за то се у пјевању женски пјесама више гледа на пјевање, него на пјесму, а у пјевању јуначкије највише на пјесму. Јуначке се пјесме данас највише и најживље пјевају по Босни и по Ерцеговини и по Црној Гори и по јужним брдовитим крајевима Србије. По тим мјестима и данашњи дан готово у свакој кући имаду по једне гусле, а по једне особито на стану код чобана; и тешко је наћи човека да незна гуђети, а многе и жене и ђевојке знаду. По доњим крајевима Србије (око Саве и око Дунава), већ су ријеђе гусле по кућама но опет мислим, да би се у сваком селу (особито с лијеве стране Мораве) по једне могле наћи. У Сријему пак и у Бачкој и у Банату, гусле се данас могу виђети само у слијепаца (па и они морају учити у њи ударати, и многи не пјевају пјесама, него само богараде уза њи), а други би се људи врло стидили слепачке гусле у својој кући објесити, и тако по тим мјестима јуначке (или као што се туда већ зову слепачке) пјесме нико други и не пјева осим слијепаца и по Бачкој ђекоји жена (које без гусала пјевају). Из тога се ласно може дознати зашто се јуначке пјесме по Сријему, по Бачкој и по Банату горе пјевају него по Србији, а и по Србији око Саве и око Дунава горе него даље унутра особито к Босни и к Ерцеговини.

Тако и к западу од Сријема, што се гођ даље иде преко Славоније к Рватској и к Далмацији све су пјесме јуначке у народу више у обичају. Женски пак пјесама мислим да има данас највише амо доље (куд је мање јуначкије) и у Босни по варошима; јер како год што су амо доље и људи мекши тако су горе и жене (осим варошки) оштрије, и више мисле о јупаштву него о љубави; а може бити још и с тога што амо доље особито по Сријему по Бачкој и по Банату као и у Босни по варошима жене и ђевојке живе више у друштву. У Сријему пак и у Бачкој и у Банату, по варошима се већ ни женске народне пјесме не пјевају него којекакве нове, што праве учени људи и ђаци и калфе трговачке. — Ђекоје су пјесме тако на међи између женскије и јуначкије да човек не зна међу које би и узео Оваке су пјесме наличније на јуначке него на женске, али би се тешко чуло да и људи пјевају уз гусле (већ ако женама) а због дужине не пјевају се ни као женске него се само казују. (Вук, Срп. нар. пјесме књ. I, стр. XXXV—XXXVII).

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

СРПСКИ НАРОДНИ ОБИЧАЈИ У СЛАВОНИЈИ.

На беле покладе.

Сирну недељу назива наш народ иначе белом недељом, јер се преко ње једе бели смок: сир, скоруп, млеко, јаја и т. д. а по том и покладе сирне зове покладе беле.

Како рекосмо, наш народ читаве сирне недеље једе — као што црква прописује, бели смок, али за чудо, на беле покладе адет је да се мрси. Тај дан се обично закоље и кува кокош, бари комад суха меса и пеку колачи — обично у кисело.

Редуша, кад закоље кокош, дроб баци у ђубре, па онда јој отсече оба две ноге те једну с једне, другу с друге стране затакне у плът ради тога, да јој кокоши не прелетају у туђе авлије и не носе по туђим гнездима. Пре клања кокоши завеже вериге на огњишту. Но ми жене не умедоше рећи, зашто ово раде. Метла, којом се чистила кућа беле недеље, баци се на покладе, а судопера, којом су се суди прали исте недеље, оставља се те њоме жене о поноћи врачају, али што врачају, не хтедоше ми рећи.

После подне иде младеж у коло или у какву другу игру нпр. лопта се. Старији остају код куће. Тај дан као и на Божић и Ускрс не обичају никуд од куће. Кад зазвони звоно на вечерње и старо и младо поврви у цркву. Кад се сврши вечерње, свештеник са амвона навести, да од сутра наступа часни пост, и позива народ, да се течајем поста чува од мрса и уздржава од страсти. По том позива све оне, који с киме у завади и омрази живе, да си међусобно увреде опросте и да се измире. Овај по-

тоњи обичај пренесен је амо јамачно из Старе Србије, где и данас постоји и зове се тамо „прочка“ (дан узајамнога праштања)').

Сви ови обичаји врше се у Чепину код Осека.

У Осеку пак постоје ова два лепа обичаја на беле покладе. По обеду свежу момци о грану каквога великога и јакога дрвета (нпр. дуда) на улици љуљашку те се момци и девојке на њој љуљају до мрака. Кад се смрачи, то у такозваној бановој улици код српског крста на улици направе ватру од сламе, и тако момци с девојкама прескачу преко ње. Док се ватра прескаче, певају девојке ову песму:

Часном посту запостисмо,

Ој, посте, ој!²⁾

И ускрса дочекасмо,

Вишњицица род родила,

Ту нас дванајст девојака,

И међ' нама мирна Ана,

У тананој кошуљици,

Нит' је ткана, ни предена,

Већ од злата саливена,

Питале је другарице:

Одкуд теби кошуљица?

Дала ми је мајка Божја,

Чувала сам Христа Бога.

Ова се песма пева неколико пута т. ј. све дотле, док момци не пренесу преко ватре све девојке. После ове церемоније, која се пропраћа великим смехом са стране присутних, пева се још која народна песма, па онда се иде кући на вечеру. И овај обичај је ваљда пренесен из Старе Србије, јер и о њему спомиње пок. И. С. Јастребов у поменутој својој књизи.

У Срему је опет читав смеј с јајцетом. А то бива овако: о вечери обари домаћица јаје кокошије те га свеже концем о греду над столом, за којим се вечера. Домаћин завитла јајцетом, и свако чељаде за столом гледи да га ухвати устима. Ухватити га је тешко, многога лупи било по усти било по челу, те онда овлада општи смеј. И тако то траје, докле га год ко не ухвати устима. Ономе, ко га ухвати, даје по неки домаћин наградицу.

Овим би требало беле покладе да се сврше. Али по вечери и на варошима и на селима иду и стари и млади у гостиону у коло. Ту се поред тамбураша и гајдаша игра и забавља до беле зоре. Доста пута буде и туче. Зато би било саветно за свакога, да то вече мирно проведе код своје куће. На такав начин остало би сваком у џепу пар крајцара, и не би имао сутра-дан посла са судом и полицијом. Треба у миру и љубави са сваким

1) види о том: Пјени и обичаји турецкихъ Сербовъ од И. С. Јастребова. С. Петербургъ 1886.

2) Ово се пева после сваког стиха.

дочекати први дан поста ускршњег, а не у свађи и можда разбијене главе!

На чисти понедељак и течајем поста.

На чисти понедељак већ рано из јутра жене скухају цеђа (луга), те њиме испирају суде, јер отпочиње пост. У старије време беше обичај, да су имућније куће куповале сасвим нове суђе за пост и посна јела. Овај се лепи и побожни обичај и данас у понеким српским кућама сачувао.

Народ већим делом препости читав пост. Пост ће нарушити тек који од млађих људи (од жена много ређе или нипошто) нарочито од оних, који су војници били.

Што се је смрса од поклада на чисти понедељак затекло, поделе жене деци оно, што је боље, а друго се подели Циганкама, које зором већ пођу у прошњу.

Наш сељак кад пости, пости баш чисто. Има кућа, које ни уље не троше уз ускршњи пост. Обична му је храна: воће из туршије, обарен, мало осољен и олучен бели и жути грах, кромпир кухан и печен, кисео купус кухан и пресан. Од пецива позната је „гибаница“. То је савијача од тананих листова посутих са истуцаним у ступи бундевиним семеном, које је познато под именом „шпица“. Неке редуше преливају листове тих „гибаница“ још и са уљем од тих шпица, које добијају на два начина: пресовањем тих шпица у нарочитој за то справи, или кухањем у лончићу и скидањем кашичицом онога уља, које шпице кухањем из себе пуштају. Уље је то врло течно. Семе бундевино може са свим лако да замене орасе. Истуцаним тим семеном посипа се као и орасима кухано тесто — у мајсторским нашим кућама. Практиковало се ово и у трговачким кућама у старије време. Наше сељанке месе почешће и проју и погачу уз часни пост.

На Лазареву суботу.

У очи Лазареве суботе или на саму ту суботу обичаје наш народ ићи у шуму, те ускине коју процветану гранчицу дрена и носи кући. По једну по две гранчице меће редуша у зделу, из које се чељад умива, те се сва чељад умива водом с тих гранчица — заради телеснога здравља: да јој оно буде јако као дрен.

По подне се иде с литијом по врбицу. У много места деле се тај дан код цркве переци, погаче, кокице, па и пиво народу и школској деци.

Деца а богме и одраслији обичају се шибати врбицом говорећи раст кô врба! — здравља ради.

На сами празник Цвети ретко ће се које чељаде наћи да не иде у цркву, било на јутрењу, било на службу, јер се тада свети врбица и раздаје народу. Кад се народ поврати из цркве кући, шiba оне који нису били у цркви говорећи: раст кô врба! — опет здравља ради.

Велике недеље

На велики четвртак а особито на велику суботу шарају жене воском и разним справама јаја за ускрс. По томе се субота велика и назива у нашем народу: црвена субота.

На велики петак не ложи се ни ватра у кући а камо ли да се што куха. Многи једноуде тога дана т. ј. не једу читав дан ништа — ради страдања и смрти Христове. Слабија чељад једе по мало хљеба и воћа из туршије.

На велику суботу месе редуше разна теста за Ускрс. У Срему тога дана црвене оне јаја за текозвано „ружичало“.

Б.

Ситне белешке.

Дечије бројење и игра у Брсечинама, код Дубровника. — Различите се игре играју у свакоме мјесту, а ту ми је навести ову и³ села Брсечина: — Скупи ти се неколико дјеце, па изабери себи главара игре (кадију). Кадија одреди мјесто, па сједе на камен, а око њега се скупе дјечади и свака постави по један прст на кадијино кољено. Кадија пак узме палицу, те дотакне по реду свачији прст и овако ће бројити.

Једнокало.

Двокало.

Трогало.

Чевргало.

Пегало.

Шегало.

Сеиман.

Даиман.

Диворога.

Дишман.

Козареп.

Бјежи-зец.

Првomu рече: једнокало (дотичући прст), другоме двокало, па осталијем онако по реду како је наведено задњему, којему рече „Бјежи-зец“, ваља побјећи и сакрити се на какво мјесто. Остали пак покуње главу и поставе је на кадијино кољено. Он им пак заповједи, да стисну очи и они га послушају. То чини с тога да не виде гдје је онај Бјежи-зец побјегао. Кад сазнаде кадија, да се онај „Бјежи-зец“ сакрио тада завиче иза свега гласа: „Иш, иш, иш.“ На тај знак дјечади се разбјегну, а сам кадија остане онђе на мјесту. На то кадија повикује сакритоме: „Бјежи, зеко, к мени.“ Играчи, који су се разбјегли, ако угледају

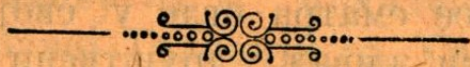
сакривена Бјежи-з-е-ца, настоје да га ухвате и доведу пред кадију, С тога Бјежи-з-е-ц, да то избјегне, нагне трчати, а дјечаци ће за њим у потјеру. Ако ли га достигну и ухвате, доведу га пред кадију, гдје му је примити онолико шиба од кадије колико му одреде другови. — Ако ли пак сретно њима измакне и дохвати се кадије, не претрпи никакове подепсе, него они дјечаци, који су га хватали, то по Бјежи-з-е-к-о-в-о-ј вољи¹⁾

Из збирке Вида В. Вукасовића.

Један мртвачки обичај. — У селу Бјелобучју, котар тешањски има обичај, да крај једне букве спуштају мртваца на земљу, па док свештеник над мртвацем чита канон, један се из спровода издвоји и на оној букви уреже крст. На тој букви може се видјети силество крстова.

САРАЈЕВО

ЈОВАН Ђ. ЗОРИЋ

Белешке.

Шехерли — пјесме. — God. 1883. priopćio sam u Slovincu (br. 8 god. VI. str. 123—125) nekoliko šeherskijeh pjesmica, te sam u isto doba naznačio njihovu znamenitost za srpsku kulturu pa kaonuti inokosan čovjek nijesam mogao, da obradim tu netegnutu ledinu. Što sam nagovještao godine 1883. eto se ostvarilo godine 1885. te je moja skromna ideja bila prihvaćena, biva, da je još najbolje narodno blago t j. narodne umotvorine, gotovo netaknuto, a to je blago u ustima Bošnjaka i Hercegovaca muhamedanske vjeroispovjedi... Godine 1885. proputovao je kroz istočnu i srednju Bosnu i kroz Hercegovinu poznati Dr. F. S. Krauss i sakupio je oko 60.000 stihova i više od 200 priča. Dr. F. S. Krauss razvio je natuknuto pitanje koje je kod nas tinjalo, pa je našao čitavijeh eposa, t. j. pjesama od 1500 stihova, a te pjesme pjeva naš narod muhamedanske vjere po Bosni i po Hercegovini. Ove pjesme valjaju suha zlata, te su pravi temelj za proučavanje srpsaog Folk-Lore. —

Spomenute su pjesme krasne da nigda tako, a dosta je ovaj primjer u pjesmi Gondža Mehemeđa: —

„А какав је Гондџа Мехемедџе!

Валјаду му очи Кариграда

А обрве Шамџа и Мисира,

Трепавице равне Лепенце,

Два образа Шехер — Сарајева,

Двије руке Шехер — Бајне Луке! —

1) Успореди 5. бр. „Караџића“ стр. 102—103. — Забиљежила моја дјеца, а ја тачно успоредио на мјесту.

Divne li plastike u ovijem stihovima!“

„Jadna li sam sama spavajući
Oko sebe jorgan svijajući!

Otac s majkom a bratac s nevjestom,
A ja jadna pod jorganom sama“!

В. В. В.

Неколике мисли о етнологији и њеној задаћи. Ма да су нам стари народи оставили у наслеђе изреку: „Познај себе“, ипак су етнологија и њена, нешто старија посестрима, антропологија чеда овога века паре и електрике. Обе ове науке, које представљају у неку руку једну, али двојаку грађевину, поникле су истом око половине, овога века под утицајем јаких преображаја у науци. Докле антропологија има за предмет човека у ужем смислу, као психофизичку јединку дотле етнологија или наука о „етносу“ (народу) узима на око човека у друштвеној, племенској, народној заједници; човек се сматра овде у својој појави као „зоон политикон“ (политички живаљ, друштвени створ). Човек, као представник човештва, не живи само у Европи, већ у свих пет делова света, у свима варијацијама човечјег рода; из овог шаренила различитих облика треба да се изведе заједнички тип, идеални прототип човеков. За овако познавање човека, етнологија треба да прибере у своје музеје сирово градиво из свих крајева света, из богатих средништа културних и из скривених шума дивљачких и да га обради. Етнологија треба да испита, проучи друштвену, народну мисао, духовно делање различитих народа, да би се тако поимала и појединачна мисао. Она упоређује верске представе, правне уредбе, обичаје разних народа, да би у шаренилу народних мисли пронашла сличност елементарних мисли. психичко јединство људскога рода. Етнологија обухвата не само историске народе него и предходне мене културне, које се преносе у облику фолклористичких предања; она разматра и најраније детињство народа, да би сазнала азбуку природе о човеку. Велику важност полаже етнологија на познавање народа природних или дивљака, јер су ово тако рећи криптограме људскога рода. Проучавајући све појаве свакидашњег живота у дивљака, она ће схватити психичку особеност њихову. Етнолошке збирке представљају текстове, и ако нештампане, из којих се може прочитати мисаони живот дивљака. Сарадници етнологије су санскритисте, хинолози, американисте, лингвисте, антрополози, културно-историци, географи. Њени добици су допуна за светску историју, за историју човечанства, човечје мисли. За темељ свој има етнологија да узме стварне чињенице етнографије (народописа), на тој основи да изводи своје психичке студије, служећи се методом индукције. Тим путем, етнологија ће извојевати човеку највећу сврху самопознавањем. Ну има она и практичних циљева: трговина, саобраћај светски много благодаре и још много очекују од етнологије.

(A. Bastian, Zur heutigen Sachlage der Ethnologie.)

п. м. и.

ПРИКАЗИ

Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. — Матеріяли українсько-руської Етнолології. — Виданне етнографічної коммісії. За редакцією Хв. Вовка. Том I. Львов. 1899.

Под овим насловом изашла је прва свеска малоруског етнографског зборника у Лавову, са овом одабраном садржином:

1. Реч од редакције VI—XIX.
2. Преисториски наласки у Кириловској улици у Кијеву од Хв. Вовка 1—32.
3. Крајински риболов у Добруци од Хв. Вовка 33—52.
4. Грнчарство у Чернихову од М. Мохилченка 53—67.
5. Кожуварство у источној Галицији од Вол. Хнатјука 68—78.
6. Село у Чернихову од М. Мохилченка . . . 79—95.
7. Храна у источној Галицији од Хнатјука . 96—110.
8. Свадебни обичаји у гувернији полтавској од Хриха 111—156.
9. Свадебне скарадне песме скупио М. Максимовић 157—168.
10. Ускршња јаја у галицијској волинији од Кордуба 169—210.
11. Палеолитска налазишта у улици св. Ђирила у Кијеву од Волкова. Додатак 211—219.
12. Новости и дописи 220—228.
13. Специјална питања за истраживање етнографско I—II.
14. Питања за истраживања етнографска у народној индустрији од Волкова.
15. Садржај азбучни и аналитски.

По унесеном градиву у овој свесци види се да ће лист обелодањивати археолошка и етнолошка истраживања.

У предговору су истакнути главни правци и деоба у етнографији уз набрајање светских научних часописа.

У другом чланку описују се разне откопане ствари у Кијеву из палеолитске и неолитске периоде, као: камење и коштане справе, судови, мамутове кости и т. д.

Рибарство се украјинско спомиње у писаним споменицима XII века. У расправи се говори о рибарским задругама запошких Козака; о рибарским чамцима, баркама, справама; о сољењу рибе, прављењу ајвара и продаји.

У кожуварству цео се рад износи: — како се кожа огули, учини и изради.

Главна радња грнчарства своди се на мешање глине, дотеривање облика на колу, печење судова, глеђосање, облици судова, транспорт и продаја,

Уз проста сеоска јела говори се у кратко и о пићу.

У свадбеним обичајима и песмама има доста интересних података.

Ускршња јаја врло су брижљиво описана и дивно колорисана.

У шестом одељку говори се у опште о селу, ту је истакнут начин подизања села — план, па онда долазе описи зграда окућнице, гробаља и т. д.

*

Врло је занимљива и та околност у украјинским занатима, што им се имена справâ јако разликују од наших. На пр. за грнчарство они имају копаницу, весло, колотушку, струг и кобиљку а немају ни помена радилâ код српских грнчара, као што су: бочило, усан, будуче, ђортек емзикало и т. д. Која су овде имена словенска а која туђа нека филолози пресуде.

Часопис ће излазити 1 пут или 2 пут годишње.

Нама је врло мило, што наша сабраћа Галичани добише овако стручан часопис, пун једре и зналачке садржине.

Минхен, 21. јуна, 1899.

С. Тројановић.

Г Л А С Н И К

Мило нам је што и сад можемо саопштити својим читаоцима једну лепу оцену свога листа. — У *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, II Heft 1899. написао је нашем читалачком свету већ добро познати Ф. Каниц ово:

Са искреном радошћу поздрављамо, први српски стручни лист намењен нарочито народописном истраживању. Он излази од почетка 1899. г. у Алексинцу у негдашњем пограничном граду, који је 1876. г. у српско-турском рату јако страдао, али је од тада понова процветао, као што сам се и лично уверио 1897 г. Тамо основана Учитељска школа је колевка, а њен професор Тих. Р. Ђорђевић је заслужни уредник „Караџића“ намењеног „српском народном животу, обичајима и предању.“ — Само име „Караџића“ означаје собом програм. Ми га сматрамо као јемство, да ће „Караџић“ верно као у огледалу износити погледе и обичаје укорењене у српском народу, исто онако као и његов патрон по имену Вук Стев. Караџић, који ма да је био пионир јужнословенског народописа и творац нове српске књижевности, али без кварних предрасуда и наметљиве

школске учености — ипак се назива просто „сељачким сином из Тршића,“ онда када га Гете, Грим, Ранке и најугледније слависте његова доба слављаху и дивљаху се његовим темељним радовима. — На челу јануарске свеске која је пред нама налази се епизодни прилогак ка историји Вукове „јоте,“ За овим иде расправа са великим познавањем литературе написана, о српском епу од Стевана М. Окановића, који надовезајући на дотичне изреке старога заслужнога Штајнтала — расправља о песмама о Косовском боју (1389) спојенима најпре Капером у органску целину. — Између народних предања из Гиљана и Ђустендила и др. места, свакако су најзанимљивија предања о чувеном Краљевићу Марку што их је сам уредник побележио у Павлици у Ибарском крају. — Исти износи збирку женских клетава и пословица из Алексиначке Мораве. — Кратки прикази најновијих етнографских радова самосталних и објављених у српским листовима завршују свеску. — Надамо се да ће и остале свеске као и ова.....

Ф. Каниц.

КАРАЏИЋ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1½ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ. ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ. ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

ШТАМПАРИЈА МАТЕ ЈОВАНОВИЋА, КЊАЗ МИХ. УЛ. БР. 24.